

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΝΔΡΟΥ

Ἡ ἀναζήτησις καὶ περισυναγωγή τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βυζαντινῆς ἐν γένει περιόδου, καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ὀλίγον ἡμῶν ἀφροσύνης, ἀποβαίνει εἰς τε τὸν ἱστοριοδίφην καὶ φιλόσοφον ἔργον τὰ μάλιστα χρήσιμον καὶ σπουδαῖον, φέρον εἰς φῶς πλεῖσθ' ὅσα ἄγνωστα ἄλλως γεγονότα καὶ διευκρινίζον ἄπειρα ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τε τὴν σκοτεινὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν καθὼς καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν ἀμέσως μεθ' ἡμῶν συνδεομένων μακαρίων ἡμῶν προγόνων, τόσον ὀλίγον, ὥς μὴ ὄφειλε, γνωστῶν εἰς ἡμᾶς.

Ὡς ἀπλῆ συμβολὴ εἰς μέλλουσαν τοιαύτην συστηματικὴν ἐργασίαν, ἣτις δὲν εἶνε τόσον εὐχερῆς ὅσον ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἃς θεωρηθῆ καὶ ἡ μετὰ χεῖρας συναγωγή τῶν μεσαιωνικῶν καὶ μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Ἄνδρου, ἔλαχιστα πρὸ τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων τοῦ γραφόντος γνωρίμων καὶ ἀνεξερευνητῶν κατὰ τὸ πλεῖστον.

Αἱ δημοσιευόμεναι δὲ κατωτέρω ἐπιγραφαὶ ἀποτελοῦσι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἄνδρῳ σωζομένων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπιγραφικῶν μνημείων.¹ Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἄνδρου, ἰδίως τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀλλαχοῦ ἀπαντώσας τοιαύτας, εἶνε σχετικῶς μέγας.

Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐκδιδόμενων ἐπιγραφῶν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τοῦτο, ὅτι ὀλίγαι μὲν αὐτῶν εἶνε ἐπιτύμβιοι, αἱ πλεῖσται δὲ κτιτορικαί, ἀναφέρουσαι πότε καὶ παρὰ τίνος ἐκτίσθη ὁ ναὸς ἢ ἡ μονὴ ἢ ἡ γέφυρα ἢ ἡ κρήνη κ.τ.λ., λίαν δ' εὐάριθμοι εἶνε καὶ αἱ γραπταὶ ἐπὶ ναποῦ κονιάματος, τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν περιεχομένου.

1.

Ἐν τῷ ἐν Μεσαρίᾳ βυζαντινῷ ναῷ τοῦ Ταξιάρχου καὶ ἐπὶ τοῦ κιονοκράνου τοῦ ἐτέρου τῶν ἐν τῷ μεσονάφ ὀκταγώνων μαρμαρινῶν κίωνων, κυκλικῶς περιθέουσα τὸ κιονόκρανον, φέρεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

¹ Αἱ προχριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἡμῶν τῆς νήσου Ἄνδρου, τ. Α'. σ. 468—549.

† Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο ΤΟΥ
 ΜΕΓΑΛΩΤΑΞΙΑΡΧΟΥ ΜΥΧΑΗΛ ΑΝΗΚΟΔΟΜΗΘΗ ΕΠΙ Β
 ΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΠΑΤ
 ΡΙΑΡΧΩ ΚΥΡΟΥ ΛΟΥΚΑ ΚΗΤΟΡΩΝ ΔΕ
 ΣΥΝΕΥΗΘΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
 ΚΕΝΡΙΗΣ ΣΚΛΗΣΙΣ ΕΠΗΝΕΠΟΙΗΘΑ
 Σ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ ΤΩ ΚΕ ΤΗΣ ΠΡΑΣΗΝΗΣ
 ΜΗΝΗ ΜΑΥΡ. ΝΟΥΤΕ Τ
 ρχξϛ+

† Ὁ πάνσεπτος ναὸς οὗτος ὁ τοῦ
 μεγάλου Ταξίαρχου Μυχαὴλ ἀνηκοδομήθη ἐπὶ β
 ασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, πα
 ριάρχου κυροῦ Λουκά, ¹ κητόρων δὲ
 συνεύνων Κωνσταντινίου
 καὶ Ἡρίνης, οὗ κλήσις ἐστὴν ἐπόνημω
 ς Μοναστηριώτου καὶ τῆς Πρασῆνης.
 Μηνὴ μαρτίω, ἰνδικτιῶνος ἕκτης ἔτει
 ςχξστ². †

2.

Ἐπὶ τῆς κάτω ὄψεως τοῦ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας
 σταυροῦ εἶνε γεγραμμένη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Δανιὴλ τοῦ Σγουρισμένου καὶ Κοσμᾶ τοῦ Πικροῦ
 καὶ οἱ ἀναγνώσκοντες εὐχεσθε διὰ τὸν κτίτορα
 ὁ θεὸς σώσι αὐτόν. Μηνὴ Μαρτίω
 ἔτος ςχξστ³. βασιλέβοντος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

¹ Ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἐβασίλευσε κατὰ τὰ ἔτη 1143—1180, ὁ δὲ πατριάρχης Λου-
 κάς ὁ ἐπωνυμούμενος Χρυσοβέργης ἀνῆλθε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῷ 1156, πατριαρ-
 χεύσας μέχρι τοῦ 1169. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Χριστιανικὴ Ἄνδρος, (Andros Sacra) ἐν
 τῷ Δελτίῳ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, περίοδος Β', τ. Α' σ. 8·10
 (καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει).

² Ἦτοι 1158.

³ Τοῦτέστι 1158.

3.

Ἐν τῷ δεξιῷ στόλῳ τοῦ ἰδίου ναοῦ σφύζεται ἐγγεγλυμμένη ἐπὶ μιᾷ τῶν πρὸς τὰ ἔσω πλευρῶν αὐτοῦ ἐπιγραφὴ μακρὰ, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον παράτριβος καὶ ἐξίτηλος διὰ τε τὴν κακὴν τοῦ μαρμάρου σύστασιν καὶ τὴν τῶν καιρῶν ἐπήρειαν. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ ἡ γλυφὴ τῶν γραμμάτων ἐγένετο κατ' ἐπιπολὴν. Μόλις δ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἐν ἀρχῇ τῆς ὁποίας εἰκονίζεται σταυρός, ἀναγινώσκονται τάδε:

† Τὸν σὸν
οἰκέτην
Μιχαήλ. αρο
τος . . . . πα
κ . . . . . ς
τ . . . . . τω
. . . . . π
ου . . . . . τ
ευ . . . . . η
ς . . . . . ς

4.

Ἐν Παλαιοπόλει, ἐπὶ ἐπιστυλίου ἐκ μαρμάρου φαιοῦ διὰ μεγάλων λατινικῶν γραμμάτων τοῦ IB' αἰῶνος γέγραπται ὁ τρισάγιος ὕμνος:

*Sanctus Deus, Sanctus Fortis,
Sanctus immortalis.*¹

5.

Ἐνωθεν τῆς πρὸς ἀριστερὰ θύρας τῆς προσόψεως τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Ἄνδρου ναοῦ τῆς Παναγίας Θεοσκεπαστης ἀνάκειται ἐνφοκοδομημένη μακρὰ ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφὴ, ἐγγεγλυμμένη κατὰ τὸ βυζαντιακὸν ἰδιότυπον, δυσξύμβλητος δὲ τὸ πλεῖστον, ἅτε φέρουσα ἐπ' αὐτῆς παχὺ ἐπίχρισμα ἀσβέστου κατὰ τὸ ἐν τῇ νήσῳ κάκιστον ἔθος.

Ἡ ἐπιγραφὴ, ὅσον τοῦλάχιστον μέρος αὐτῆς ἠδυνήθημεν ἀσφαλῶς ἀνιχνεύσωμεν, ἔχει ὧδε, κατὰ κοινὴν παραγραφὴν:

. . . . ἀπάντων θεῶν δρθώσας δόμον . . . . .
. . . . . † . . . . .

6.

Ὀλίγον κατωτέρω τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἥτις ἀνήκει προδήλως εἰς πολὺν

¹ Πβ. Α. Μουστοξύδη ἐν Ἰονίῳ Ἐνθολογίᾳ, τ. Β', Ἀπρίλιος 1834. Δ. Π. Πασχάλη, Ἱστορία τῆς νήσου Ἄνδρου, τ. Α' σ. 562.

ἀρχαιότερον ναόν, πάντως βυζαντιακῶν χρόνων κτίσμα, ἀνάκειται ἐγγεγλυμμένη ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακῶς ἢ ἑξῆς ἐπιγραφῆ:

† ὁ παρὼν ναὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου
 ὁδηγητρίας ἐνεουργήθη παρὰ τοῦ εὐτελοῦς ἱερέως
 β . τ . . . . . κου ἔτους ζξγ.' = 1555.

7.

Εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἐκκλησίαν τῆς Θεοσκεπάστης καὶ ἐν τῇ Β.Δ. πλευρᾷ αὐτῆς, εἰς ἰκανὸν ὕψος, εὔρηται ἐντετοιχισμένον παλαιὸν ἀνάγλυφον εἰκονίζον ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἄγγελον βαίνοντα ἐπὶ νεφῶν, κρατοῦντα δ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ εἰλητῆριον ἀποτεθραυσμένον διαγωνίως, ἐπὶ τοῦ σφζομένου μέρους τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκονται τὰ γράμματα:

. . . . . P Θ Η
 . . . . . K Η
 . . . . . Ω Ν
 . . . . . Ν Α Ω
 K A I A Y T O Y

8.

Ἐν τῷ παρὰ τὴν θέσιν Ἄβυσσος ἐγγὺς τῆς πόλεως Ἄνδρου ὑπάρχοντί ποτε καὶ εἰς ἑρείπια νῦν κατακειμένῳ δυτικῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐσφζετο ἐντετοιχισμένη μέχρι πρό τινων ἔτων λατινικὴ ἐπιγραφὴ κεφαλαιώδεις γράμμασιν ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κεχαραγμένη.¹ Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ἔχει ὡδε:

Te[m]plu[m] hoc . . . dive². Chaterine . habitu[m] fuit . a . d Nicolao Camilla

1575.

Ἦτοι

*Τοῦ ναοῦ τοῦδε τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης
 κτήτωρ ὑπῆρξεν ὁ Νικόλαος Καμίλλας.*

1575.³

Ἐν Ἀνδριακῷ ἐγγράφῳ τοῦ ἔτους 1532, ἀποκειμένῳ παρὰ τῷ γράφοντι, ἀναφέρεται ὁ σὲρ βισκόντε Δεκαμίλλας, ὅστις ἀναμφιβόλως

¹ Μῆκος τοῦ μαρμάρου 0,40, ὕψ. 0,20, πᾶχ. 0,13.

² = *dive*

³ Ἡ ἐπιγραφὴ, ἀποκειμένη σήμερον ἐν τῷ Μουσείῳ Ἄνδρου, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἰ. Κ. Βογιατζίδου ἐν τῷ περιοδ. «Βυζαντιδί», τ. Α' σ. 333, ἀλλὰ παραναγνωσθεῖσα, καθ' ἃ ὑπέδειξεν ὁ Σπυρ. Βάσης ἐν «Βυζαντιδί», τ. Β' σ. 267.

ἀνήκει εἰς τὴν ἰδίαν φραγκικὴν οἰκογένειαν, εἰς ἣν καὶ ὁ Νικόλαος Καμίλλας ὁ κατὰ τὸ 1575 κτήτωρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης.¹

9.

Ἐν τῇ ἐν Γαυρείῳ μονῇ τῆς Ἁγίας ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

† Συμεὼν ἐπίσκοπος
Σύρας, Τζίας, Θεο-
μίων. 1594, Ἰνδ. 5'
Μηνὴ Ἰανουαρίῳ 15.²

10.

Ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Ἁγίας ἐπὶ ἀργυρῶν ἐξαπτερῶν τῆς μονῆς:

Διονυσίου τοῦ ἐξ Ἄνδρου † ἀφιέρω-
μα π(α)τριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.³

11.

Ἐπὶ ἠκρωτηριασμένης πλακός, μήκους 0,96, ὕψους 0,20 καὶ πάχους 0,10, ὑπάρχει ἐπιγραφή, ἣς τὸ σφζόμενον μέρος ἔχει ὡς:

Τοῖς μοχθήσουσι ὅλη διαθέσει
Χριστοῦ Γεώργιε ἐπὶ τὴν ἄνω
Τούτων πρεσβείαν ποιεὶ πρὸς
καὶ ἄ . . .

Ἐντὸς δὲ ἀναγεγλυμμένου θυρεοῦ σταυρὸς ἐκατέρωθεν τοῦ ὁποίου τὰ γράμματα IC XC (= Ἰησοῦς Χριστὸς) καὶ ἡ χρονολογία 1613. Τοῦ μαρμά-
ρου λείπει ὅλον τὸ δεξιὸν μέρος.

Ἡ ἐπιγραφή ἦτο ἔμμετρος, ἀνήκουσα εἰς τὸν μικρὸν παλαιὸν βυζαντινὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, οὗτινος κατεδαφισθέντος ἀνηγέρθη ὁ σημερινὸς τοιοῦτος. Ἐχρησιμοποιεῖτο δ' εἰς ἐπίστρωσιν τοῦ παρὰ τὸν ναὸν πεζοδρομίου, ὅθεν ἐξαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ γράφοντος μετεφέρθη καὶ κατετάχθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Μουσεῖον Ἄνδρου ὑπ' αὔξ. ἀριθ. 237.⁴

¹ Δ. Π. Πασχάλη, Χριστιανικὴ Ἄνδρος (Andros Sacra), σ. 26-7.

² Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Συμεὼν, ἐπίσκοπος Σύρας, Τζίας, Θεομίων, Τήνου, ἐν περιοδ. «Θεολογία», τ. Γ', σ. 316-329.

³ Εἶνε τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου Γ' τοῦ Βαρδαλῆ (1662-1665), περὶ οὗ βλ. ἴδιον φρόντισμα τοῦ γράφοντος, καθὼς καὶ ἱστορίαν τῆς νήσου Ἄνδρου, τ. Β' σ. 361, ἐνθα δημοσιεύεται καὶ εἰκὼν τοῦ πατριάρχου τούτου.

⁴ Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Χριστιανικὴ Ἄνδρος (Andros Sacra), σ. 35.

12.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναχράντου ναοῦ τῆς Θεοτόκου σφύζεται ἐνωκοδομημένη πλάξ μαρμαρίνη, ἐφ' ἧς ἀνάγλυφος παράστασις τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Εἰκονίζονται δ' ἐν τῷ ἀναγλύφῳ ἔνθεν μὲν ἡ Παρθένος γονυπετής, ἐτέρωθεν δ' ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ προσφέρων τὸ κρίνον· ἐν τῷ μέσῳ ἡ ἐξῆς ἀνορθόγραφος ἐπιγραφή, διὰ πολλῶν βραχυγραφικῶν σημείων κεχαραγμένη κατὰ τὸ παρὰ βυζαντινοῖς ἔθος καὶ ἔχουσα κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ὧδε:

*Γαβριήλ. Χέρε κεχαριτομένη ὁ Κύριος
μετὰ σοῦ.*

*Παρθένος. Ἦδού ἰ δούλη Κυρίου γένητό
μι κατὰ τὸ ῥῆμα σου· ἀχβ'.*

Παρὰ τὴν ἀνωτέρω καὶ ἡ ἐξῆς ἔμμετρος:

*Γαβριήλ παμμέγιστε σὺν τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως
πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἐμοῦ Γαβριήλ ἀρχιερέως.*

Κατωτέρω δ' ἀναγινώσκονται τάδε:

Ὡ πανάχραντε μήτερ τῶν τιμόντων σε εὖχον.

Ἡ χρονολογία δυσδιάγνωστος διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς παχὺ κόνιαμα ἀσβέστου.

13.

Ἐνωθεν τῆς Τραπέζης τῆς μονῆς Ἁγίας σφύζεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή κεφαλαιώδεσι γράμμασι γεγραμμένη:

† *Ἔτους ξρα / καὶ ἀπὸ Χριστοῦ καταβάσεως ἀχγ.
εὖχεσθε ἀδελφοὶ τῶν τούτους ἀφυπνόσαντας*

Κατωτέρω δὲ ἐπὶ ἄλλου μαρμάρου:

† *Ἡ Ζωοδόχος πηγὴ ἡ ἀενάως βρούουσα*

Ἐν τῷ μέσῳ παρίσταται ἀνάγλυφος ἡ εἰκὼν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς λίαν εὐτέχνως εἰργασμένη.

14.

Ἐν παρεκκλησίῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐγγὺς τῆς ἐν Κατακοίλῳ μονῆς Ἁγίας Μαρίνης, ἐν δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εὕρηται ἐντετοιχισμένον μάρμαρον τεθραυσμένον φέρον τήνδε τὴν ἐπιγραφὴν κεφαλαιώδεσι γράμμασιν:

† *Ἀχγ', Ἰ Ἀυγούστου
ἔκτισεν ὁ μαστροθε-
οδορὸς Σαλάχα*

τοὺς ἁγίους Ἀποστο-
[ο]λους σὶ Κατάκ
[ι]λο. σύμπληρα τῆς
ἀγίας Μαθήνας

† . . . . .

15.

Ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναχράντου σφύζεται ἐπιγραφή ἐγγεγλυμμένη κεφα-
λαιώδεσι γράμμασιν ἐπὶ μαρμάρου, ὅπερ ἀνάκειται ἐνφοδομημένον ἐπὶ τοῦ
ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι τοίχου τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ. Βρίθει δ' ἡ ἐπιγραφή
αὕτη μεγίστων καὶ ἀπέπτων ἀνορθογραφῶν καὶ ἔχει κατὰ κοινὴν μεταγρα-
φὴν ὡς ἑξῆς :

Τῶν κητόρων

*ἀνακαιίστη ἐκ βάρθου τοῦ προῖ
θεοφιλεστάτου Ἄνδρου Γαβριήλ· ἐτελι
όθη εἰς τοὺς 6 ὀκτωβρίου διὰ σιδρο-
μις καὶ κόπου Γερμανοῦ ἱερομονά-
χου καὶ μοναχόν. 1608 μηνὶ ὀ-
κτωβρίον. 14. ἡμέρα παρασκευί,
ὥρα τετάρτη.*

16.

Ἐπὶ τοῦ εἰς τὸ χωρίον Γίδες ἡρειπωμένου παρεκκλησίου τοῦ
Ἁγίου Γεωργίου εὐρέθη μάρμαρον, φέρον ἐγγεγλυμμένην τὴν ἑξῆς
ἐπιγραφὴν :

*Ἀνηγέρθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ μεγαλο-
μάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου
διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Γαβριήλ ἱερο-
μονάχου καὶ καθηγουμένου Μπραῖλα
καὶ τῆς συνοδίας. 1610.*

17.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος εἰς τὸ χωρίον
Γίδες ἐπὶ τῶν κίωνων τοῦ τέμπλου ἐπὶ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ φέρεται ἡ ἑξῆς
ἐπιγραφή, παραλειπομένων τῶν ἀνορθογραφῶν :

*Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου
τίνα φοβηθήσομαι ;*

Ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ ἡ ἑξῆς :

*Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου
ἀπὸ τίνος δειλιάσομαι ;*

Ἐπὶ δὲ τοῦ δεξιοῦ κίονος τοῦ ὑποβαστάζοντος τὸν τροῦλλον τοῦ ναοῦ ἡ ἐπιγραφή :

I	X
N	K

*Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Ἰωάννου
Καλιάρη καὶ τῆς σιβίας αὐτοῦ ἀνέζας*

18.

Ἐπὶ ἑτέρου δὲ κοινοῦ μαρμάρου, κατακειμένου ἐν τῷ ναῷ, ἀναγινώσκειται ἡδε ἡ ἐπιγραφή :

*... διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Γαβριὴλ ἱε-
ρομονάχου τοῦπίκλῆν Μπραΐλα ἀνεκαινίσθη ἐκ βά-
θρου οὗτος ὁ θεῖος καὶ πάντιμος ναὸς τοῦ μεγάλου θεοῦ
καὶ σωτήρος. 1613.*

19.

Λαυριαῖς

Ἐν τῇ ἡρειπωμένη μονῇ Λαυριαῖς τῆς Κατακοίλου καὶ ἐν τῇ μεσαίᾳ θύρᾳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ εἴρηται ἡ ἐπιγραφή :

*Ἡσαΐου, Ἀνθίμου ἱερομονά-
χων 1628.*

Καὶ τὸ ἐξῆς μονόγραμμα :

	V	
(		C
	C	
	N	T
	P	

Τὸ μάρμαρον τοῦτο καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς μονῆς ταύτης μετεφέρθησαν καὶ ἐνετοιχίσθησαν εἰς τὴν μεσαίαν θύραν τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς Κατάκοilon.

20.

Ἐν τῷ ἐν Μεσαρία πύργῳ Καίρη τοῦ ἐπιλεγομένου Κανιᾶ σφύζεται ἐντετοιχισμένη μαρμαρίνη πλάξ, ἐφ' ἧς παρίσταται ἐν ἀναγλύφῳ οἰκόσημον, λέων ὄρθιος βλέπων πρὸς ἀριστερά. Ἐκατέρωθεν τοῦ λέοντος αἱ χρονολογίαι 1635, 1732, 1810, 1814.

᾿Υπὸ τὸ οἰκόσημον ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ικος ὁ παρὸν ιγέρθι
ἐκ δαπάνης παρ
Α Μιχαήλ καίρι
τοῦ παναρχι.

21.

᾿Ανωθεν τῆς πύλης τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους τοῦ ἐν Λαυραῖς τῆς Κατακοίλου εἰς ἐρείπια κατακειμένου μοναστηρίου τοῦ ᾿Αγίου ᾿Αθανασίου(;) ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή:

16	<table style="border-collapse: collapse; margin: auto;"> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">IC</td> <td style="padding: 0 5px;">XP</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black; padding: 0 5px;">NI</td> <td style="padding: 0 5px;">KA</td> </tr> </table>	IC	XP	NI	KA	48
IC	XP					
NI	KA					

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Νεοφύτου ἱερομονάχου.

22.

᾿Επὶ τετραγώνου μαρμαρίνης πλακός, τεθλασμένης κατὰ τὸ μέσον, πλάτους 0,40, ὕψους 0,37 καὶ πάχους 0,04, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:¹

[Ἀνηγέρθη] οὔτος ὁ ν
αὸς ι(οῦ) ἀ(γίου) ἐ(νδόξ)ον Χαραλ(ά)
πμου ἐν ἔι(ει) αφα (=1701) σ(;) Μ
αρίου .

Κάτωθεν δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ἐν στρογγύλῳ θυρεῷ ἀναγεγλυμμένος διὰ χειρὸς ἀδεξίου λέων ὄρθιος βλέπων πρὸς δ. ἀποτελῶν πιθανῶς τμήμα οἰκοσήμου τοῦ ἀνεγείραντος τὸν ναόν.

Ἡ πλάξ μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ γράφοντος εἰς τὸ Μουσεῖον ᾿Ανδρου ἐκ τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ ναυδροῦ τοῦ ᾿Αγίου Χαραλάμπους.

23.

Ἐν Κορθίῳ καὶ ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ πύργου Μ. Ζ. Καμπάνη ἀνάκειται ἐντετοιχισμένη παράστασις τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐλαφρῶς ἐγγεγλυμμένη ἐπὶ πλακὸς φερούσης ἄνω μικρὸν γείσωμα, ἀκόσμη Λεσβίῳ ὄρμῳ περατούμενον. Δεξιὰ δὲ τῶ ὄρωντι οἰκόσημον μικταῖς γραμμαῖς ἐξειργασμένον, ἐγγεγλυμμέναις τε καὶ ἀναγλύφοις. ᾿Ανωθεν τῆς ὅλης παραστάσεως ἐπιγραφή:

ὁ ἄρ. Μιχ^χήλ 1694.

¹ Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶνε 0,03.

καὶ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ πύργου. Ὑπὸ δὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ μεταξὺ τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ τοῦ οἰκοσῆμου :

Ἐύφος
 βαστῶ
 καὶ ἴσταμαι
 στὲς θί
 ρες τὰ
 φτες
 βλέπο
 ἦδατα
 καὶ ἴσελ
 θότιας

Τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ὄντως τοποθετημένον μεταξὺ δύο θυρῶν καὶ ἀντικρὺ τῆς πρὸς τούτων κρήνης, φερούσης καὶ ταύτης μακρὰν ἐπιγραφὴν πολὺ νεωτέραν τῆς ἄνω, ἔχει δ' ὕψος 0,60 καὶ πλάτος 0,54.

24.

Ἐν τῷ ἐν Μεσσαρίᾳ παρεκκλήσιῳ τοῦ Ἁγίου Χαράλαμπος, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὑπερθύρου, κεκοσμημένου διὰ παλαιῶν ἐπὶ μαρμάρου ἀναγλύφων ἀνθεμίων βυζαντινῆς προελεύσεως ἀναγινώσκονται κεχαραγμένα :

† Ἁγιε Γεώργιε βοή . . .

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον δὲ τῆς πρὸς ἀριστερὰ θύρας :

σω δουλο Μηχαήλ τὸ Σκορ . . .

25.

Μονύδριον Ἀλινοῦ.

Ἐπὶ τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ :

Ἔτος ἀψέ ὀκτωβρ. κ'
 ἐζωγραφίσθη τὸ παρὸν τέμπλον
 διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου
 τοῦ πανοσιωτάτου παπᾶ
 κὺρ Νεοφύτου Δελαγραμμάτικα.

Ἐπὶ δὲ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ :

† Ναὸς πάγκαλος τῆς Θεο
 τόκου ἀναικανίσθη ἐκ βάθρων δι'
 ἐξόδων . . . . .
 Γαλακτίωνος τοῦ καὶ προηγούμενου Ἱερο-

μάρκου ἐπονομαζομένου καὶ Ἀθανασίου
σκευοφύλακος τοῦ πικλήν τε Καίρη
οὗς καὶ φυλάξαις ἀτρώτους πάσης
βλάβης Δέσποινα ἀγνή διὰ παντός
τοῦ βίου. 1784 Μαΐου . . .

26.

Δείσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νικολάου
κὲ τὸν τέκνο Φραζέσκου, Γάσπαρι,
Μιχελίτου Ντομίνικου, Αντο-
νι, Ζορζι. ἐσόθι 1709

Δείσις τοῦ δούλου τοῦ Φραζέ-
έσκου καὶ τὸν τέκνον Νικολάου,
Μιχάλι, Ἀντόνι, Γάσπαρι.
ἐσόθι 1709 ΜΓΩ

Ἡ ἐπιγραφή ἐν τῷ τεμπλέφ τῆς Παναγίας Χρυσοπηγῆς τῶν
Ἀπατουριῶν, ὅθεν μετεφέρθη εἰς τὴν Παναγίαν Κατασυρτὴν τῶν
Ἀποικίων.

27.

Ἐπὶ διαφορῶν κτιριῶν τῆς μονῆς Ἁγίας ὑπάρχουσιν αἱ ἐξῆς ἐπὶ
ἐντετοιχισμένων μαρμαρίνων πλακῶν ἀναμνηστικαὶ ἐπιγραφαί:

Συνδρομῆς καὶ ἐξό-
δου Γρηγορίου Πα[ν]τελοῦ

28.

Γρηγορίου
προηγούμενου

1814 Σεπ
τεμβρίου 29.

29.

1716

Διὰ σηνδρο-
μῆς καὶ ἐξόδου καὶ δαπά-
νης τοῦ προηγουμε-
νου Διονυσίου
Χαρατζῆ.

30.

δαπάνη
προη-

1850

γουμενου
Γαβριήλ

31.

Ἄνωθεν τῆς μεσαίας πύλης τῆς μονῆς (τῆς Ἁγίας):

Νικόλαος
τανάκας

Καπε
1758

32.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς ἑξωτερικῆς πύλης τῆς μονῆς:

1820

σκεβοφίλαξ

Ἰωανίκιος

33.

Ἐπὶ τῆς ὥραιας πύλης τοῦ ἱεροῦ ἀδύτου τοῦ ναοῦ τῆς Παν-
αγίας Παλατιανῆς:

† ΕΠΙΝΕ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΤΕ ΜΠΛΟΝ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
 ΤΩ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ
 ΑΝΔΡΩ ΚΥΡΩ ΚΥΡΔΙΟΝΥΣΙΩ ΚΑΪΡΗ
 Κ' ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩ ΠΑΝΩΤΑΤΩ ΑΓΙΩ
 ΠΡΩΤΟΣΥΝΓΓΕΛΩ ΑΪΩΤΑΦΙΤΗ ΚΥΡΩ ΚΥΡΙΛΩ
 ΚΥΡΕΩ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΤΙΜΩΤΑΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ
 ΤΩ ΖΩΟΔΟΧΩ ΤΑΦΩ ΛΕΩΝΑΡΔΩ ΚΑΪΡΗ
 ΚΑΙ ΠΕΡΑΚΗ ΑΘΑΝΑΣΙΩ: ~ 1719

† Ἐγίνε τὸ παρὸν τέμπλον διὰ συνδρομῆς
 τοῦ πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου
 ἄνδρου κυρίου κὺρ Διονυσίου Καΐρη
 καὶ συνδρομῆ τοῦ πανω[σιω]τάτου ἁγίου
 πρωτοσυνγγέλου ἀγιοταφίτη κυρίου Κυρίλου
 Κυπρίου καὶ τῶν ἐντιμωτάτων ἐπιτρόπων
 τοῦ Ζωοδόχου Τάφου Λεωνάρδου Καΐρη
 καὶ Περάκη Ἀθανασίου: ~ 1719.

34.

Εἰς τὸ ὑπερθύρον τῆς ΒΔ. θύρας τοῦ ἰδίου ναοῦ σφίζεται ἡ ἐξῆς κεφα-
 λαιώδеси γράμμασιν ἐπιγραφή, ἔχουσα πνεύματα καὶ τόνους:

† Ἀνακαινίστει ἡ παροῦσα ἐκκλησία καὶ ἀμειροσάτω τὴν παροῦσα
 θύρα ὃ εὐγενέστατος Δημήτριος Νέρις ἐν τῷ ἁγίῳ Τάφῳ.
 Αψιβ', Μαρτίου κοί'.

35.

Εἰς τὸ μαρμάρινον δ' ὑπέρθυρον τῆς πρὸς Δ. θύρας τοῦ αὐτοῦ ναοῦ εὔρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

† Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα ἐν ἔτει ἀριθ' Ἀπριλλίου θ'.

Κάτωθεν δ' ἀκριβῶς διὰ νεωτέρων γραμμάτων ἐπιπολῆς κεχαραγμένων τὰ ἑξῆς:

Διὰ συνδρομῆς τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐπιροπεύοντος Α. Ζ. Δ.

(=Αὐγουστίνου Ζ. Δαπόντε) 1842.

36.

Ἐπὶ τοῦ ἐν Κατακοίῳ μονυδρίου τῆς Ἁγίας Μαρίνης:

D. O. M.

Domicilium hoc claustrale

a fundamentis extruxit et

aedificavit illam S Rem

Dionisius ex preacclarissimo

Cairiarorum genere ortus

archiepiscopus Andrensis

in perpetuam obsque mo-

nimentum. Anno MDCCXLII

atatisue quinquagesimo.

37.

Ἐπὶ τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ τῆς Ἄνδρου πύργου Καμπάνη τοῦ ἐπιλεγομένου Παντία (ἐκ τοῦ Ὑπάτιος) σφίζεται ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐγγεγλυμμένη ἐπιγραφή κεφαλαιώδεσι γράμμασιν, ἔχουσα κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ὧδε:

1731 ὀκτωβρίου 26

Ἐκτίσθη οὗτος ὁ πύργος δι'

ἔμου Ἀλεξάνδρου Καμπάνη.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει ἀναγεγλυμμένον οἰκόσημον, παριστάνον δικέφαλον αἰτὸν φέροντα στέμμα ὑπὸ τὸν δικέφαλον αἰτὸν ἀντωποὶ δύο λέοντες ὄρθιοι.

38.

Ἐπὶ τοῦ μεσαίου ὑπερθύρου τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου:

ΑΨΒΒΑΡΧΗΝΗΛΗΦΕΝΟΝΘΟΣΧΤΟΣ ΑΥΓΧΦΔΤΕΠΡΩΗ

ΟΝΘΟΣ ΚΛΗΓΙΝΤΧΗΙΚΟΛΑΥΦΕΡΕΞ

ΕΝΤΗ ΜΥΡΑΪΩΝΗΠΟΤΕΤΕΡΑΡΧΩΝΤΟΣ

ΗΝΕΚΑΤΟΙΝΥΝΨΥΧΙΚΗΣΣΩΤΗΡΙΗΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΡΧΙΘΥΤΗΣ ΗΓΕΙΡΕΝ
 ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕΙΕΡΟΝ ΔΟΜΟΝ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ
 Η ΜΕΝ ΧΕΙΡ ΗΚΤΙΣ ΑΣΙΑ ΣΗΠΗΤΕ ΤΑΦΩ
 Ο ΔΕ ΝΑΟΣ ΙΣΤΑΤΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΕΡΜΑΤΩΝ
 ΔΩΡΟΝ ΤΩ ΘΕΩ Ο ΠΑΡΩΝ ΣΥΝΕΡΓΙΑ
 ΕΚΤΙΣΕΝ ΚΑΙ ΡΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΝΔΡΟΥ

Αψλδ' ἀρχὴν ἤληφεν ὁ ναὸς οὗτος ἀγούστου τε πρώτῃ.
 Ὁ ναὸς κλῆσιν τοῦ Νικολάου φέρει
 ἐν τῇ Μυραίων ποτὲ ἱεραρχοῦντος·
 ἦνεκα τοίνυν ψυχικῆς σωτηρίας
 Διονύσιος ἀρχιθύτης ἤγειρεν,
 εἰκοστὸν δὲ ἱερὸν δόμον ἐκ βάθρων.
 Ἡ μὲν χεὶρ ἡ κτίσασα σήπητε τάφω
 ὁ δὲ ναὸς ἴσταται μέχρι τερμάτων
 δῶρον τῷ θεῷ ὁ παρών. Συνεργία
 ἔκτισεν Καίρης Διονύσιος Ἄνδρου.

39.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὑπερθύρου :

Ἔφην ὁρᾶτε με μὲν οἱ προσιόντες
 καθήμενον θεὸν τοῦ ἱεροῦ ἔνδον
 κριτὴν δὲ δίκαιον ἀπάντων μερόπων.
 Ἐκίσθη δὲ παρὰ ἀρχιμαῖστορος
 Νικολάου Βολισιανοῦ τοῦ ἐκ Χίου
 σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Ἰωάννου τε καὶ Φραγκοῦλη· — Αψλδ'
 μηνὴ ὀκτωμβρίου λ'.

40.

Καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ :

† Οἶκος τοῦ θεοῦ καὶ προσευχῆς ὑπάρχω.
 Μηδεὶς εἰσέλθῃ μνησάκακος ἐνθάδε
 καὶ λάβῃ ἀρὰν ἀντὶ τῆς εὐλογίας
 ὡς ὁ Ἰούδας ὁ τοῦ Χριστοῦ προδότης. αψλδ'
 Χεὶρ Μελετίου ἱερομονάχου Κονδύλη, κή
 ἐγγράυθη δὲ
 ἐν ἔτει
 Ὀκτωμβ
 ρίῳ
 μέμνησθε αὐτοῦ οἱ ἀναγινώσκοντες.

41.

Ἐπὶ μικροῦ φαιοῦ μαρμαῦρου, ἐντετοιχισμένου δεξιὰ ἐν τῷ ὑπερθύρῳ

τοῦ πλησίον τῶν Πέραν Χωρίων ἐκκλησιουδρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος ἢ ἐξῆς ἐπιγραφή:

1734

Ἰουνίου — 15

Μετακαινίσθι

ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Τρι-

άδος — Νικόλαος

Κοντίλις —

42.

Ἐπὶ εὐμεγέθους μαρμαρίνου λαμπαδοστάτου ἀποκειμένου ἐν τῷ μεσο-
νάφῳ καὶ πρὸ τοῦ δρυφάκιου τοῦ ἐν Μεσαρία ναοῦ τοῦ Ταξιάρχου:

Νικολὸ Καγήρι (= Καίρη)

Σημειωτέα ἢ οὕτως ἐκφερομένη καὶ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἀπαντῶσα
γραφή τοῦ ἐπωνύμου τούτου.

43.

Ἐν τῷ κατὰ τὴν συνοικίαν Παραπόρτι τῆς πόλεως Ἄνδρου παρεκ-
κλησίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἀνάκειται ἐπεστρωμένη πρὸ τῆς θύρας
τοῦ ἐκκλησιουδρίου πλάξ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου φέρουσα ἐγγεγλυμμένον ἐν
φυσικῷ σχεδὸν μεγέθει κρανίον νεκροῦ μετὰ δύο ὀστέων χιαστί, κάτωθεν δὲ
τὴν ἐπιγραφὴν:

. . . πόν[ος] οὗτος τοῦ νέου (:) τούτου κοιμητηρίου

. . . ὧ ἄδελφοί, θρηνεῖτε καὶ δακ[ρύτετε].

Ἡ πλάξ ἀριστερὰ ἀποτεθραυσμένη.

44.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐστιατορίου τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικο-
λάου εἰς τὰ Σόρα.

Ἀνακαινίσθη τὸ παρὸν $\frac{17}{36}$ Μοναστήριον διὰ συνδρομῆς
καὶ δαπάνης Ἰακώβου καθη $\frac{17}{36}$ γουμένου καὶ τῶν σὺν ἐμοὶ ἀδελφῶν

Ἐν τῷ μέσῳ ἢ χρονολογία καὶ ἡ ἐπιγραφή χωρίζεται διὰ μεγάλου
ἀναγλύφου σταυροῦ.

45.

Ἐπὶ τῆς βορείας προσόψεως τοῦ ἐν τῇ κώμῃ τῶν Μαινῆτων ναοῦ τῆς
Παναγίας Κουμούλου (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου) ἐντετοιχισμένη ἐπι-
γραφή ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακός:

⊕ Ἄνασσα μῆτερ τοῦ θεανθρώπου — — —

— — καὶ δαπάνη Νικόλαος Κονδύλης

τῆς Κοιότητος τόν δε δονήσας δοῦμον
ἀλλά φίλατε αὐτὸν ὡς προμηθέα. Ἐνακε-
νίσθη δὲ ἱεραρχοῦντος Διονυσίου Καΐρη καὶ
ἱερομονεῦοντος Μανουὴλ Ἰωάννου, Ἀψμ' (=1740).

46.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς πύλης τῆς ἐν Κατακοίῳ μονῆς τῆς Ἁγίας
Μαρίνης:

† ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΣ Ω ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΑΡΙΝΗ
ΑΝΘ' ἩΓΕΙΡΕΝ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΤὸΝ ΣὸΝ ΔΟΜΟΝ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΪΡΗΣ ΑΡΧΙΘΥΤΗΣ
ΑΝΔΡΩ ΠΟΝΩ ΠΛΕΙΣΤΩ ΤΕ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΕΑΙΣ
ΚΤΙΣΑΣ ΚΟΣΜΗΣΑΣ ΧΔΟΛΩΣ ΦΕΙΔΧΜΕΝΟΣ
ΑΝΑΛΩΜΑΤΩΝ ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ ΣΗΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΝ
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΑΥΤΩ ΚΑΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΩΝ
ΣΤΗΘΙ ΠΡΕΣΒΕΥΕ Τῷ ΘΕῷ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΗ
Τῷ ΔΩΝΑΙ ΛΥΣΙΝ ΨΥΧΙΚΩΝ ΑΜΑΡΤΙΑΔΩΝ
ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΡΙΩ ΑΨΜΒ' ΙΧΑΙΧ Θ'

† Μεγαλομάρτυς ὁ τοῦ Χριστοῦ Μαρίνη
Ἄνθ' ὧν ἠγειρεν ἐκ βάθρων τὸν σὸν δόμον
Διονύσιος Καΐρης ἀρχιθύτης
Ἄνδρῳ πόνῳ πλείστῳ τε δαπάναις ἐαῖς
κτίσας κοσμήσας οὐδόλως φειδόμενος
ἀναλωμάτων εἰς δόξαν σὴν καὶ τιμὴν
καὶ σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ γεννητόρων
στήθι πρέσβευε τῷ θεῷ καὶ δεσπότη
τοῦ δοῦναι λύσιν ψυχικῶν ἁμαρτιῶν.
Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψμβ' ἰουλίου θ'.

47.

Ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς μονῆς Ἁγίας ἀνάκειται εἰκὼν εὐμεγέθης
τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἡ εἰκὼν, ἔργον χρωσπηρος καλλιτέχνου, φέρει τήνδε

τὴν ἐπιγραφὴν κεφαλαιώδεις γράμμασι κεχαραγμένην κατὰ τὸ βυζαντιανὸν ἰδιότυπον:

*Ζῶσα πηγὴ τῆς χάριτος ὑπάρχουσα
πότισον πάντας τοὺς εἰς σὲ προστρέχοντας. Δι' ἐ-
ξόδου μὲν Διονυσίου Ἱερομονάχου, χωρὶς δὲ Ἐνα-
στασίου. ἀμνδ',^α μαίον κζ'.*

48.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Πάντων τῆς κόμης Ἀηδονίων τοῦ Κορθίου, ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς μετὰ ὠραίου πέριξ ἐν τετραγώνῳ κοσμήματος ἡ ἐπιγραφή:

*Τὸν παρὸν ταφί
ων ἠπάρχι τοῦ Νη
κολάου Μπησι 1749*

Ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν β. ὄψιν καὶ τὴν ὁδὸν θυρίδος ὡς ὑπέρθυρον χρησιμεύει πλάξ, φέρουσα ἐπὶ τῆς κάτωθεν ὄψεως, τῆς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ φαινομένης, τάδε:

*1731 ἐνεκενίστι ὧ παρὸν ναὸς τὸν
ἀγίον τεσσαράκοντα. 13 N*

Μεγίστην καὶ παράδοξον ἀντίθεσιν ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἀποτελοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐπιμέλεια μεθ' ἧς εἶνε κεχαραγμένα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς βυζαντιακῆς τεχνουργίας τὰ γράμματα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ κατάστασις τοῦ ὀρθογραφικοῦ μέρους, ἥτις πιστῶς ὡς ἔχει ἀπεδόθη.

49.

Ἐπὶ τοῦ Βικαριατίκου, παρὰ τὸν ἐν τῇ πόλει τῆς Ἐνδρου δυτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, μεγάλη μαρμαρίνη πλάξ, ἐφ' ἧς ἀναγιγνώσκεται ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή κεφαλαιώδεις γράμμασι μετ' ἐπιμελείας ἐγκεχαραγμένη:

*Domum hanc, penitus destructam, Joannes Baptista Crispi,
Naxiensis, Vicarius Apostolicus hujus Ecclesiae Andriensis,
sumptibus S. Congregationis, nec non suis reaedificare
atque in meliori forma restituere curavit. Anno Domini
MDCCXLIX.*

Ἦτοι ἐπὶ λέξει:

*Τὸν οἶκον τοῦτον, ἐντελῶς κατεστραμμένον, Ἰωάννης Βαπτιστῆς
Κρίσπις, Νάξιος, Ἀποστολικὸς Τοποτηρητὴς ταύτης τῆς Ἐκκλη-*

σίας ἄνδρου, δαπάναις τοῦ Ἱεροῦ Συλλόγου καὶ ἰδίαις αὐτοῦ νὰ ἀνοικοδομηθῇ καὶ καλλιτέραν νὰ ἔχη μορφὴν ἐμερσίμνησεν, ἐν ἔτει Κυρίου 1749.

50.

Ἁγία Μονή, Στενό.

Σώζεται ἐπὶ τοῦ ναοῦ ἡ ἐπιγραφή:

1795 Χατζῆ Δημήτριου Τόπακα

Ἐπὶ δὲ τῆς κρήνης ἡ ἐξῆς:

Ἡ βρύσις αὕτη ἦν βλέπετε
ἐνθάδε δι' ἐξόδων πέφυκε τοῦ
πανοσιωτάτου προηγουμένου Μελετίου
. . . . . καὶ πίνοντες ἐκ ταύτης εὖ
χεσθε ὅπως τύχη τῆς τοῦ Χριστοῦ
βασιλείας. 1757.

51.

Ἐπὶ δύο ἐξ ἑλεφαντοστοῦ ἀναλογίων τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰ Σόρα:

† Διὰ σνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχῃ παπᾷ κληρ
Γαλακτίου τὸ ἐπίκλη Φενκαρᾶ, πατρίδος ἐκ νήσου Ἄνδρου 1758.

52.

Ἐν τῷ ναῷ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου ἡ Ξανεμίτη εἰς Καλοκαιρινὴν τοῦ χωρίου Βιτάλι καὶ ἄνωθεν τῆς θύρας αὐτοῦ μαρμάρινον κυκλικὸν ἀνάγλυφον, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος μετὰ τοῦ μαθητοῦ του Προχώρου. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, παραλειπομένων τῶν ἀνορθογραφιῶν:

1759. Εἰς δόξαν τοῦ μέγα Θεολόγου. Νὰ γράφονται οἱ ὀρθόδοξοι
χριστιανοὶ τὰ τίμια τους ὀνόματα εἰς τὴν παρουσίαν. Γράφει ὁ Γεώ-
ργις Λουκίας γυνὴ Ἐρῆνη, Πανάρετος γυνὴ Μαρία, Γεώργης Οὐσαῶς(;)
γυνὴ Μαρία, Δημήτριος Χέλμης γυνὴ Ἐρῆνη, Θεόδωρος Ζούρας
γυνὴ Μάρθα.

53.

Μονὴ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰ Σόρα (Ἄνδρος)

Ὑπεράνω τῆς ἐν τῇ μονῇ κρήνης:

Δαπάνη καὶ ἐξόδου προηγουμένου Λεοντίου Λογοθέτου. 1760 Νοέμβριον 24.

54.

Ἄνωθεν τῆς μεγάλης θύρας τῆς μονῆς :

Μονῆς τῆς σεπτῆς ἀνακαινήσις αὕτη γέγονε τανῦν διὰ πολλῶν ἰδρώτων, κόπου, μόχθου τε τοῦ πανοσιωτάτου σκευοφύλακος Κυρίου Ἰακώβου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀδελφῶν καὶ πατέρων, οἵτινες ὁμοῦ πάντες μὲ προθυμίαν ἐκοπίασαν διὰ πολλῶν καμάτων, ἐξόδων πλείστων καὶ δαπάνης μεγάλης· προσφέρεται δὲ τῷ θεῷ Νικολάῳ, φύλαξ γὰρ αὐτῆς πέφυκεν εἰς αἰῶνας. 1760, Δεκεμβρίου 6.

55.

Ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ :

† Ναὸς ὁ θεῖος καὶ σεβάσμιος οὗτος τοῦ θαυματουργοῦ Ἁγίου Νικολάου πεπαλαιωθεὶς ἐκ τῆς πολυετίας ἀνεκαινήσθη κάλλιστα ἐκ θεμελίων σὺν πολλῇ σπουδῇ διὰ συνδρομῆς, πόθου καὶ προθυμίας τοῦ πανοσιωτάτου σκευοφύλακος Κυρίου Ἰακώβου, τῆς αὐτῆς Μονῆς ὄντος προηγουμένου, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἡ δαπάνη πᾶσα τῆς οἰκοδομῆς γέγονεν, ὡς ὁράται. Πλείστα δ' ὅμως καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες ἐσυνέδραμον σὺν κόπῳ τε καὶ μόχθῳ, ὧν περ τὸν μισθὸν δίδου Χριστέ μου σῶτερ διὰ πρεσβειῶν τοῦ θείου Νικολάου. 1757. †

Εἰς δὲ τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐστιατορίου τῆς μονῆς :

† Ἀνεκαινήσθη τὸ παρὸν μοναστήριον διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης Ἰακώβου καθηγουμένου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν ἀδελφῶν. 1736.

56.

Ἐπὶ ἀρτοφορίου τῆς μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διαγλύφου καὶ χρυσῷ πεποικιλμένου, ἔργου τορευτοῦ καλλιτέχνου, ὅπερ εἶδομεν ἀποκείμενον ἐπὶ τῆς ἀγίας τοῦ ναοῦ Τραπεζῆς, σφίζεται ἐγγάρακτος κεφαλαιώδεσι γράμμασιν ἢ ἐξῆς ἐπιγραφή :

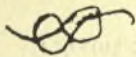
Τὸ παρὸν ἀρτοφόριον ἐφέρθη ἐκ Λαρίσης ἧς τὸ μοναστήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εἰς Ἄνδρον συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου προηγουμένου Κυρίου Ἱερεμίου, 1768.

57.

† ἈΝΕΚΕΝΗΣΘΗ	† Ἀνεκηνήσθη
Ὁ ΘΕΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑ	ὁ θεῖος οὗτος να
ὉΣ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟ	ὁς διὰ συνδρο
Μῆς ἸΜΑΝΟΣΙΩ	μῆς τοῦ πανοσιω

ΤΑΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ
 ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΚΛΙΟΥ
 ΘΑΝΑΣΙΟΥ ΞΩ ΚΑΙ
 ΞΩ. ΙΔΙΑΣ ΤΟΥ ΒΟΗΘ
 ΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦ
 ΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΙ
 ΤΗΣ ΠΟΤΕ ΓΥΝΗΣ ΑΥΤΟΥ
 ΜΟΟΧΟΥ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ
 ΧΕΙΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
 ΚΑΙΣΑΡΙΩΤΗ. ΕΤΗ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥ
 1775 ΜΑΡΤΙΟΥ 10

τάτου προηγούμενου
 Γρηγορίου του πίκλι Α
 θανασίον Ξω και
 Ξω. Ιδίας του βοηθ
 είας και του αδελφ
 ου αυτου Νικολάου και
 της ποτε γυνης αυτου
 Μοοχους και ετέρων.
 Χειρ Κωνσταντίνου
 Καισαριώτη. Έτη από Χριστου
 1775, Μαρτίου 10.

Ἡ ἐπιγραφή κεραραγμένη ἐπὶ τοῦ ἐτέρου τῶν κίωνων τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ταξιάρχου.

58.

Ἐν τῇ λιθίνῃ γεφύρᾳ τῶν Ἀποικίων ἀνάκειται ἐντετοιχισμένη πλάξ ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκεται ἐγγεγλυμμένη ἐπιγραφή ἡ ἐξῆς:

17 ✠ 80

1780

Ι̅Ϟ̅ Χ̅Ϟ̅ ΝΙΚΑ

Ἰησοῦς Χριστὸς νικά.

ἘΠΝΕΝ ΗΓΦΩΝ ΓΕΦΙΡΑ

Ἐγενεν ἡ παρῶν γέφυρα

ΔΙΑΤΡΩΓΑΡΗ ΕΞΟΔΩΝ διὰ πρωσταγῆς καὶ
ἐξόδου
 ΠΟΤΕ ΜΑΚΡΙ ΛΕΟΝΦΥ τοῦ ποτὲ μακαρί-
του Λεονάρδου
 ΠΟΛΕΜΗΕ ΗΜΗ ΜΟΥΝΟ Πολέμη εἰς μνη-
μόσινον
 ΗΥ ΤΞ αὐ τοῦ.

59.

Ἔγινεν ἡ παροῦσα γέφυρα διὰ ἐξόδων καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωιάτου προηγούμενου Νεοφύτου Πατήρι. 1791, ἐν μηνὶ αὐγούστῳ 10.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή εὔρηται ἐπὶ μονοτόξου γεφύρας, αἰρομένης εἰς μέγα ὕψος, ζευγνυούσης δὲ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἄχλα κατὰ τὴν θέσιν Κάρουνας, ὅχι μακρὰν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

60.

Ἐπὶ ἀργυροῦ καὶ ἐγχρύσου τορευτοῦ ποτηρίου λίαν ἐντέχνως εἰργασμένου, σφζομένου δὲ ἐν τῷ ἐν Μεσαρία ἱερῷ ναῶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς:

† Μνήσθητι Κύριε Ναθαναὴλ ἀρχιερέως — 1796: —

61.

Ἐν τῇ τῶν Ἀποικίων ἐκκλησίᾳ Κατασυρτῆ (Κοίμησις τῆς Θεοτόκου), ἣτις τανῦν μὲν εἶνε ἐνοριακὴ, ἄλλοτε δ' ἀνήκεν ὡς μετόχιον εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, σφζονται ἐπὶ τῶν εἰκόνων ἱκαναὶ ἐπιγραφαί. Οὕτως ἐν εἰκόνι τοῦ Ἁγίου Νικολάου:

Μνήσθητι ὁ θεὸς
τοῦ δούλου σου
Γαλακτίου προ-
ηγουμένου
α ψ π γ' (= 1783).

Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου:

Δέσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γαλακτίου προ-
ουμένου Καθαῖωάννου. Α ψ π γ' (= 1783).

Ἐπὶ εἰκόνας τοῦ Παντοκράτορος:

Χεῖρ Νικολάου Μηνδροῦ ἀπογ' (=1773).

62.

Ἐν τῷ ἐν Ἀμονακλείῳ τοῦ Κορθίου ναῶ τοῦ Ταξιάρχου ἀνάκειται κατὰ τὸ ὑπέρθυρον αὐτοῦ πλάξ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, φέρουσα ἀνάγλυφον παράστασιν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐγγεγλυμμένην δὲ διὰ κεφαλαιωδῶν γραμμάτων ἐπιγραφὴν τὴν ἑξῆς:

αποθ 5 Ιουλίου

*Ἀνακαινίσθη ὁ θεῖος ναὸς τοῦ
μέγα Ταξιάρχου διὰ συνδρο
μῆς καὶ ἐξόδου τοῦ πανιερωτάτου
μητροπολίτου ἁγίου πρώην Σκοπίων
κυροῦ Ἀνθίμου Κουμαριανοῦ.*

Τὴν τε ἐπιγραφὴν καὶ τὸ ἀνάγλυφον εὔρομεν καλυπτόμενα ὑπὸ πικνοῦ ἐπιχρίσματος διαλελυμένης ἀσβέστου, κατὰ τὸ ἐν Ἄνδρῳ κάκιστον ἔθος.

63.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῶ ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου δρυφάκτου:

*1780, δεκεμβρίου 16, ἀνακαινίσθη
ὁ ναὸς οὗτος δι' ἐξόδων τοῦ ἁγίου δεσπό-
του, τοῦ πρώην Σκοπίων.*

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπὶ εἰκόνας τοῦ ἁγίου Γεωργίου:

*α ψ β'. Μνήσθητι κε τοῦ δού
λου σου Ἀνθίμου ἀρχιερέως.*

64.

*Δέσεις τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Ἄνδρου
κυροῦ Ἰωάσαφ. 1769.*

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ εἰκόνας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀποκειμένης ἐν τῷ ἐν Μεσαθουρίῳ ναῶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅστις κοινῶς ὀνομάζεται Λωλὸ Παναγιά.

65.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς πόλεως Ἄνδρου κάτωθεν τῆς ἐν τῷ ἀρχιερατικῷ θρόνῳ εἰκόνος τοῦ δεσπότη Χριστοῦ:

Ἐκκλησιολογία, ὡς ὄρας, ἐπὶ τῆ ἀρχι-
 ερατικῆς καὶ κανονικῆς ἐνκαίνιας-
 αὐτοῦ με/
 κυρίου κυρίου Ἰωάννου, ὅς τῆ ψυχῆν
 αὐτοῦ/
 τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων:~

*Ἐκαλλοπίσθην, ὡς ὄρας, ἐπὶ τῆς ἀρχι-
 ερατικῆς τοῦ κανονικῶς ἐνκαίνιας
 αὐτοῦ με
 κυρίου κυρίου Ἰωάννου, ὅς τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ
 τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων:~*

66.

*Ἐκτοβρίου 12
 ἐν ἐξόδῳ ῥουφῆ
 τίου τὸν ἀργαστηρέον
 1771*

Ἡ ἐπιγραφή σφίεται κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς (1,8×0,66×0,03) ἀποτεθραυσμένης εἰς τρία, ἦν εὐρῶν ὁ γράφων ἐν τινι κατὰ τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως ἀποθήκη ἐδώρησεν εἰς τὸ Μουσεῖον Ἄνδρου. Φέρει δ' ἡ πλάξ ἐν τῷ μέσῳ ἀναγεγλυμμένον θυρεὸν καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ εἰκονιζόμενα ἀναγλύφως δύο δένδρα μετ' ἀνθέων. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,05.

Διὰ τῆς λέξεως ῥουφέτι ἀνομάζετο ἄλλοτε ἢ σημερινῇ συντεχνία. Παράγεται δ' ἡ λέξις ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ οὐρφέτ τὴν αὐτὴν ἔχοντος σημασίαν, οὐδεμίαν δ' ἔχει σχέσιν, ὡς ὑπετόπασάν τινες, μετὰ τὸ ῥουσφέτιον, παραγόμενον καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ῥίσισβετ = δωροδοκία (βλ. X. N. Φιλαδέλφωσ, Ῥουφέτιον καὶ Ῥουσφέτιον, «Παρνασσός,» τ. Α' (1877), σ. 651. — Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, τ. Β', σ. 247 καὶ Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. Α', σ. 354).

67.

Ἐπὶ τῆς χρυσοπάστου εἰκόνας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν τῇ φερωνύμφῳ μονῆ.

Διὰ	Ποίημ
ἐξόδ	α Λεων
ου καὶ προ	τήας μο-
οθυμ	ναχῆς
ίας σκ	Σμυρναίας
ευοφ	Αγο.
ύλακος	
Ἰακώβου	
ῥαῖσι	

68.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐφ' οὗ ἀνάκειται ἡ εἰκὼν τορευτοῦ εἰκονοστασίου μετ' ἰδιαζούσης ἐπιμελείας γεγλυμμένη ἢ ἐξῆς ἐπιγραφή:

*Δαπάνης καὶ ἐξόδου Ἰακώβου
σκευοφύλακος: ἀφοα'. Ἀπριλίου κ*

69.

Ἐπὶ τορευτοῦ, ἀργυροῦ καὶ ἐπιχρῶσου κατσίου, μήκους 0,47, πλάτους 0,16, εἰκονίζοντος ἐν μέσῳ ἔκτυπον τὴν Παναγίαν Πλατυτέραν, εὔρηται περίξ κεφαλαιώδεις γράμμασι κεχαραγμένον τὸ Ἔξιόν ἐστι. Σφῆζεται δ' ὡσαύτως ἐπ' αὐτοῦ ἠδὲ ἡ ἐπιγραφή:

† Τὸ παρὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς
ἐκ πόλεως Τρῆνης † Διὰ συνδρομῆς Ι . . . νου Σακαρῆκου (;

70.

Ἐπὶ ἀντιμηναίου σφζομένου ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Ἁγίας:

«Ἀντιμύσιον καθιερωθὲν παρὰ τοῦ
πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἁνδρου Κ^{ου}
Κ^{ου} Ἰωάσαφ ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀφοβ'»

71.

Ἄνωθεν τῆς μεσημβρινῆς θύρας τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ ναοῦ τοῦ Ταξιάρχου:

Ἀφιέρωθη παρὰ Φραντζέσκου ποτὲ Γάσπαρι Ντελα
γραμάτικα ἢ θύρα αὐτῆ δι' ἐξόδων αὐτοῦ. — 1772.

72.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας ἐπὶ εἰκόνας παριστώσης τὴν
Θεοτόκον βρεφοκομοῦσαν·

α.ψ.ο.σι·

χείρ Νικολάου Μηνδροιῦ

73.

Ἐπὶ ἑτέρας εἰκόνας, ἀποκειμένης κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ τέμπλου·

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Λεονάρ-
δου Ζάνε Καρκάκι κὲ τῆς σιμβίας
κὲ τὸν τέκνον. αψ . . . Μαρτήνου ιγ·

74.

Ἐπὶ τῆς ἐν Ἀποικίαις κρήνης τῆς Σαριζῆς ἦδε ἡ ἐπιγραφή·

Ἄνεκένισθι ἡ
παροῦσα ὁμοῦ καὶ ἡ
λιθόστρωσις τοῦ φόρου
διεξόδων τοῦ πα-
ροισιωτάτου κυρίου
Μακαρίου Πολέμη
καὶ πρωτοσυγκέλου
Ἄνδρου. 1787.

Κατωτέρω νεωτέρα ἐπιγραφή δηλοῦσα ὅτι ἐπεσκευάσθη ἡ κρήνη δαπάνῃ
Περράκη Ἰω. Κορκοδεύλου.

75.

Μνήσθητι Χέ . . . . .
δούλου σου ἐλαχίστου πρώην ἡγουμέν
ε τε τῷ γρηγορίου, ἔ και τὸ ἐπίκλην
ἀθανασίου· καὶ λύτρωσόν με πρὸς
τοῦ αἰωνίου, ὅπως τύχω . . . . .
οὐρανίου

αψγ" (= 1793)

Ἐπὶ εἰκόνας παριστώσης τὸν Παντοκράτορα, ἀποκειμένης δ' ἐν τοῖς διαστυ-
λίοις τοῦ δρυφάκτου τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ταξιάρχου.

Ἡ ἐπιγραφή ἐν τισιν ἐξίτηλος.

76.

† Ἡ μὲν ἐκ βάθρων ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ τούτου ὁ
κοδομήθη παρὰ Λεοντίου Ἱερομονάχου ἀφηγ'. ὁ δὲ καλλο-
πισμὸς αὐτοῦ νῦν ἀπαρτίσθη διὰ προτροπῆς καὶ ἰδιαιτέρας δαπάνης τοῦ πα-
νεροτάτου ἀγίου Μεσημβρίας Κυρίου Γρηγορίου κατὰ τὸ αὐς.

Ἡ ἐπιγραφή, μετ' ἔξαιρετικῆς ἐπιμελείας κεχαραγμένη, εὑρηται ἄνωθεν
τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς
Ἁγίας Εἰρήνης.

77.

Ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς τορευτῆς ἐπενδύσεως τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας Ὁδη-
γητρίας ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοσκεπαστου τῆς πόλεως Ἄνδρου:

Μήτηρ Θεοῦ ἡ Ὁδηγήτρια,

Τὰ γράμματα εὐμεγέθη, λίαν δ' εὐτέχνως γεγλυμμένα. Κάτωθεν δὲ τῆς
ἐπιγραφῆς ταύτης διὰ μικροτέρων γραμμάτων:

† *Μνήσθητι: ὁ Θεός: τῶν:
δούλων σου: Λεονάρδου: Κοτάκι:
συμβίας: καὶ: τέκνων:
αψης' (= 1796): Χίρ: Ἄντιο: Παρίσι.*

78.

Ἐν τῇ ἐν Ἄνδρῳ μονῇ τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰ Σόρα, ἐπὶ
τῆς ἀγίας κάρας τοῦ ὁμωνύμου ὀσιομάρτυρος, ἀργυρᾶς καὶ ἐγχρύσου, ποικί-
λαις δὲ παραστάσεσι δεξιῶς τετορευμένης καὶ πολυτίμοις λίθοις κεκοσμημένης
ἦδε ἡ ἐπιγραφή:

† *Αὕτη ἡ ἀγία κάρα ἐκαλλωπίσθη παρὰ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις κτρ Ἀθανα-
σίου τοῦ ἐξ Ἄνδρου ἐν ἔτει 1797. Καὶ ὑπῆρξεν οὗτος ὁ ἅγιος ὀσιο-
μάρτυς Νικόλαος ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως Παλαιολόγου, ὀσιο-
ἀπειμήθη τὴν ἀγίαν αὐτοῦ κάραν ὑπὸ τῶν ἀθέων βαρβάρων ἐν ἔτει 1400.
Διὰ χειρὸς ἡμῶν Παναγιώτου καὶ Παναγιώτου τῶν ἐξ Ἀθηνῶν.*

Ἡ ἐπιγραφή κεχαραγμένη κεφαλαιώδεσι γράμμασι.

79.

Ἐν τῷ μεσονάφ τῆς μονῆς Ἁγίας:

<i>πρου</i>	<i>τοπί</i>
<i>γυμένον</i>	<i>κλι</i>
<i>Γρηγορι</i>	<i>Παντε</i>
<i>ου</i>	<i>1798</i>
	<i>λοῦ</i>

Ἐν τῷ μέσῳ ἀνάγλυφος ὁ δικέφαλος ἀετός.

80.

Ἐπὶ τοῦ πάματος μαρμαρίνου δοχείου ἔνθα φυλάσσεται ὁ μέγας ἁγιασμός:

$$\frac{\nu}{\nu\omicron\upsilon} \left| \frac{\alpha}{\lambda\iota\sigma} \right. = \begin{array}{l} \text{᾿Υανουλ\iota\sigma} (= \text{Γιαννούλης}) \\ \text{Χα\lambda\tilde{\alpha}.} \end{array}$$

Τὸ δοχεῖον εἶνε γεγλυμμένον κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαίων τοιούτων.

81.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ναοῦ τῆς ἐν Ἀποικίαις μονῆς τῆς Ἁγίας Μαρίνης:

† Ἀνεκαινίσθη ὁ ναὸς οὗτος ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάτι-
ρος Μαρίνης διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ παροισιτάτου ἐν ἱερομο-
νάχοις κυρίου κῆρ Σωφρονίου Πελοποννησίου ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ τῆς
δοσιωτάτης καθηγουμένης κυρίας Ἀγάθης μοναχῆς τοῦ αὐτοῦ μοναστη-
ρίου. 1798, Μαρτίου 1.

Ἡ ἐπιγραφή κεφαλαιώδεις γράμμασιν ἐγγεγλυμμένη περιέχει ἱκανὰς ἀνορθογραφίας, τὰς ὁποίας παραλείπομεν.

82.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐν Μεσαρία ναοῦ τῆς Παναγίας Φανε-
ρωμένης τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Καμπάνη:

† Ἀνακενήσθη ὁ θῖος πάντημος ναὸς
τῆς Παναγίας Θεοτόκου Φανερωμένης διὰ
συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Νικολάου Καμ-
πάνη ἐν ἔτη 1800 ἀγούστου 1.

Ἡ ἐπιγραφή κεφαλαιώδεις γράμμασιν, ἀμελῶς δ' ἐγγεγλυμμένη.

Θεοσκεπαστη.

Ἐπὶ εὐμεγέθους εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου:

δέησις τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ Γεωργίου
εἰὸς τοῦ ποτὲ
Γραμματικόπουλο

1803

83.

Ναὸς Ἁγίου Νικολάου Μεσαρίας.

Ἐπὶ εἰκόνας παριστώσης τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν οὐρανίων δυνάμεων
Μιχαὴλ ἡ ἕξις ἐπιγραφή :

*Εἰκὼν πάγκαλος αὐτῆ τοῦ
ταξιάρχου ἀνιστορήθη δαπάνη
καὶ ἐξόδων τοῦ πανοσιωτάτου
προηγουμένου κῆρ νεοφύτου τοῦ
πήκλιν τε Καίρη εἰς μνημόσυνον
αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων ὃν καὶ φυλάξαι
ἄτροτον πάσης βλάβης, ἀρχισ
τράτηγε, διὰ παντὸς τοῦ βίου.*

1804 Σεπτεμβρίου . . .

Χεῖρ Θεοδοσίου . . .

84.

Ἐπὶ ἀναγλύφου ἐντετοιχισμένου ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας Κουμού-
λου ἐν τῇ κώμῃ τῶν Μαινιῶτων :

1805 . . Ἀπριλίου

Μηχαλάκης Ῥοῆδης

85.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς Παλατιανῆς, ἐπὶ μαρμαρίνης εὐμεγέθους πλακός,
ἣτις χρησιμεύει τανῦν ὡς φλιά τῆς ΒΑ θύρας τοῦ ναοῦ, ἀναγινώσκεται ἡ
ἕξις ἐπιγραφή μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας κεχαραγμένη :

αωθ'.

**Ὁδε ἐτάφη ὁ προσκνητῆς Μηχα
ἠλ Ζαομπῆς, καὶ μετ' αὐτὸν ταφή-
σσονται καὶ οἱ αὐτοῦ συγγενεῖς.*

86.

Ἐπὶ εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ ἀποκειμένης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Μεγάλου
Ταξιάρχου στὸ Κάστρο :

*1810 δέιξις τῆς δούλης σου Μαρούλας καὶ τοῦ συμ-
βίου αὐτῆς δημητρίου. Χεῖρ Ἰωάννου Σιώτου.*

87.

Ἄμολοχος, Ἐνοριακὸς Ναός.

Ἐντὸς τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ χωρίου Ἄμολόχου εὔρηνται πάμπολλοι

τάφοι. Ἐκ τούτων εἷς μόνος εἶνε ἐνεπίγραφος. Τὸ κάλυμμα τοῦ τάφου τούτου σύγκεται ἐκ δύο εὐμεγέθων μαρμαρίνων πλακῶν, φερουσῶν κύκλωθεν διάφορα ἀναγλύφα κοσμήματα. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλακὸς ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

*1810 εστροθι δε ι παρουσα
εκλιστα παρα του δούλου του θεοῦ
Γιανουλι ιου του μαστρο διμιτριου
κιτορου του ναοῦ τούτου.*

88.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἡ ἑξῆς:

*ενθαδε κιε ο δουλος
του θεου διμητρις του μαστρο
γιονουλι κιτορου του ναου τουτου
εν ει 1804.*

89.

Ἐξωθεν τοῦ ναοῦ τούτου καὶ δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ διὰ τῆς μεσαίας θύρας εὗρηται ἀναγεγλυμμένη ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου παράστασις τῆς Θεοτόκου κρατούσης ἐν ἀγκάλαις τὸ θεῖον βρέφος. Ὑψος τοῦ ἀναγλύφου 0,65 πλάτος 0,40. Κάτωθεν τοῦ ἀναγλύφου ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή κεφαλαιώδеси γράμμασι:

*Δι εξοδον και δαπα
νης του δουλου του θεου Δι
μιτρις κιτορας του ναου
τουτου του ποτε μαστρογι
ανούλι ηος εν ει 1780.*

90.

Ἀριστερὰ δὲ τῆς θύρας ταύτης εὗρηται ἕτερον μάρμαρον φέρον ἐν ἀναγλύφῳ δικέφαλον αἰτόν, βαστάζοντα στέμμα, μετὰ χρονολογίας 1780.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εἶνε ἐντετοιχισμένα πολλὰ μάρμαρα καὶ πώρινοι λίθοι, ἀνήκοντές ποτε εἰς τὸν ἔξωθεν τοῦ Ἀμολόχου ναόν, τὸν καλούμενον σήμερον Μοναστηράκι.

91.

Κάτωθεν μαρμαρίνου ἀναγλύφου, εἰκονίζοντος τὸν Ἅγιον Γεώργιον ἔφιππον φονεύοντα τὸν δράκοντα, ἐντετοιχισμένη δὲ εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει Ἄνδρου ὁμώνυμον μητροπολιτικὸν ναόν, ἡ ἑξῆς κεφαλαιώδеси γράμμασιν ἐπιγραφή:

*Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1786 ἀνεκαίνισθη ὁ ναὸς οὗτος τῆς Μητροπόλεως
τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπιστασία καὶ δαπάνη Γεωργίου Ν. Κονδύλη.*

92.

Ἐπὶ τοῦ εἰς τὸ χωρίον Μαΐνητες ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Βέργης, ὅστις εἶνε παλαιότατος ἀνῆκε δέ ποτε ὡς ἰδιοκτησία εἰς τὴν ἐκλιποῦσαν ἡδη λευϊτικὴν οἰκογένειαν Μπεχημέτη, ἐκ τῆς ὁποίας πάντοτε ἐγένετο ἱερεὺς ἐν τῇ κώμῃ τῶν Μαινῆτων, ἀναγινώσκομεν: «Ὁ παπᾶ κὺρ Μπατέστος Μπεχημέτης ἀνεκαίνισε τὸν ναὸν τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα». Ἐχει δ' ὁ ναὸς οὗτος, ὅστις σήμερον εἶνε παρεκκλήσιον, πρὸ τοῦ γυναικωνίου διάφραγμα δικτυωτὸν κάρυνον, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἠκροῶντο τὴν θεϊαν λειτουργίαν. Ἐπὶ τῶν ἐν τῷ τεμπλέῳ τοῦ ναοῦ ἀποκειμένων ἀγιογραφημάτων ἀναγινώσκονται σημειώματά τινα, ὧν ἔνια ἀποσφύζομεν ὧδε:

Ἐν εἰκόνι τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους:

δέησις
τοῦ δοῦλου Τοῦ
θεοῦ ἀντω
νὶδ μπαβά
κη. σβ: κζ'
αωζ'

93.

Ἐν εἰκόνι τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ:

Ἀπιστορήθην ἢ παροῦσα
εἰκὼν τοῦ ἀρχιστρατή
γου μιχαήλ, διὰ συν
δρομῆς καὶ ἐξόδων
τοῦ μιχαήλ γεωργίου
μπαβάκη. εἰς μνημόσυ
νον αὐτοῦ καὶ τῆς συμβίου
γονέων τε καὶ τέκνων: —
αωσ^ω ἀπριλλίου

94.

Ἐπὶ μικρᾶς πλακὸς ἐκ πώρου λίθου ἀνέγνωμεν ἐγγεγλυμμένον:

= Παναγία ἢ Βέργη.

95.

Εἰς Κυπρίνια, ὀνομασθέντα ἐκ μικροῦ ποτε ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ μονουδρίου τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ,¹ ὑπάρχει μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ ναῖσκος

¹ Οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ σφύζεται σήμερον ἢ μόνον ἐκκλησίδριον ἄνευ τινὸς κόσμου καὶ τινα πέριξ ἡρειπωμένα κελλία. Τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ κτήματα, ἀγροὶ μὲ δαψίλειαν ὑδάτων, ἀνῆκόν ποτε εἰς τὴν ἐκλιποῦσαν μικρὰν αὐτὴν μονήν.

τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἔχων ἔξωθεν ἐνφοδομημένον βυζαντινὸν γλυπτὸν κόσμημα. Ἀνάκεινται δ' ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου αὐτοῦ καὶ παλαιὰ τινὰ ἀγιογραφήματα φέροντα σημειώματα, ἐξίτηλα τὰ πλεῖστα ὑπὸ τῆς νοτίδος καταστάνα.

Ἐν νεωτέρῳ εἰκόνι τοῦ Παντοκράτορος ἀνέγνωμεν :

δέησις τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ λαυρεν
τίου ἱερομονάχου
κόκινου. ὄν καὶ φυ
λάξαις ἄτρωτον
πάσης βλάβης,
δέσποτα χε',
διὰ παντός τοῦ βίου.
1810^ω σεπτεμβρίου 1.

96.

Ἐν εἰκόνι τοῦ Ἁγίου Νικολάου :

δέησις τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ νικολά
δ' ντιανόλου εἰς
μνημόσυνον αὐ-
τοῦ. 1826 :

97.

ἀνιστορήθη ἡ παροῦσα
πύλη, διὰ συνδρομῆς καὶ
ἐξόδων τοῦ δούλου τοῦ θῦ
λεονάρδου προσκνητοῦ,
συμβίας καὶ τέκνων, εἰς μνημό
συνον αὐτῶν καὶ ψυχικὴν σω
τηρίαν οὓς καὶ φυλάξαις ἀτρώτους
πάσης βλάβης, ἀρχάγγελε θεοῦ
μιχαὴλ ταξιάρχα.

Ἐπὶ ἀγιογραφίας τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, ἀποκειμένης ἐπὶ τοῦ ξυλο-
γλύπτου δρυφάκτου τῆς ἐκκλησίας Ἁγίας Μονῆς (Γενέσιον τῆς Θεο-
τόκου) τοῦ χωρίου Κουμανή.

98

Ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ εἰκόνας παριστώσης τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου :

*Ἄνιστορήθην ἢ παροῦσα εἰκῶν
διὰ συνδρομῆς τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ φρατζέσκου μα
νούσου, εἰς μνημόσυνον αὐ
τοῦ καὶ τῶν ἐλεούντων :*

99

Ἐπὶ ἄλλης δ' ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ εἰκόνας τῆς Παρθένου φερούσης ἐν ἀγκάλαις τὸ θεῖον βρέφος :

*Ἄνιστορήθῃ ἢ παροῦσα εἰκῶν διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδων τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ γεωργίου μασούλη (οὕτω) καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ μαρίας καὶ
τῶν γονέων καὶ τέκνων αὐτῶν.*

αἰγι' ὦ δεκεμβρίου.

100.

Ἐπὶ τῆς ἐν Κορθίῳ, ἀντικρὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μαρμαρί-
νης κοίτης ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἔμμετρος ἐπιγραφή :

*Διψῶντες πάντες συνέρχεσθε εἰς ὕδωρ
Γείτονες, ξένοι, ἀντιλοῦντες ἀκινδύνως,
Ἄρχοντες, πτωχοί, πίετε τοῦτο χάριν
Πηγὴ γὰρ αὕτη ἐκτίσθη ἐκ δαπάνης
Ξάνθης Σεραφείμ Γρόσου μητροπολίτου
Εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, γονέων καὶ οἰκείων
Ἄείμνηστον αὐτοῦ χρηστὴν σοφίαν.
Ἐν ἔτει χιλιοσιῶ ὀκτακοσιοσιῶ δεκάτῳ πέμπτῳ
περὶ τὰ μέσα μηνὸς Ἰανουαρίου.*

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε κατὰ τὸ βυζαντιακὸν ἰδιότυπον, ἀποτελεῖται δῆλον ὅτι ἐκ κεφαλαιωδῶν γραμμάτων συμπεπλεγμένων πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ παρὰ Βυζαντινοῖς ἔθος. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Ἄναγραφὴ χρονολογικὴ τῶν ἐν Ἄνδρῳ ἀρχιερατευσάντων ἀπὸ Ζωΐλου (362) μέχρι Μητροφάνους (+1889) καὶ εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1927.

101.

Ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (πόλεως Ἄνδρου) ἀνάκειται ἀριστερὰ καὶ παρὰ τὸ ἱερὸν αὐτον εὐμέγεθες μαρμάρι-
νον εἰκονοστάσιον ἔχον δύο κίονια μετὰ κιονοκράνων καὶ ἄλλας τινὰς μετρίας τέχνης γλυφάς. Ἐπ' αὐτοῦ φέρεται ἡ ἐπιγραφή :

1820—Ἄντων Ἰωάννου Χατζῆ Πηλείου

Παρίστανται δ' ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου τούτου εἰκονοστασίου τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Ὑπὸ τὴν εἰκόνα ἡ χρονολογία 1821.

102.

Ἐπὶ δὲ μεγάλης ἀργυρηλάτου καὶ χρυσῷ πεποικιλμένης εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, φερούσης ἐπωλένιον τὸν Ἰησοῦν, ἐγχάρακτος ἡ ἐπιγραφή:

Ἡ Τριωδιανὴ μήτηρ Θεοῦ ἡ γαλακτοτροφοῦσα.

Ὀλίγον δὲ κατωτέρω διὰ μικροτέρων γραμμάτων:

Πρέσβευε δέσποινα † τοῦ δούλου σου Ἀντωνίου Χ[ατζῆ] Πυρρίκου 1813: ὀκτωβρίου καὶ χριστιανῶν συνδρομητῶν . . . (λέξεις τινὲς δυσδιάγνωστοι).

Κάτωθεν τῆς εἰκόνας ταύτης ἀνάκειται προσηλωμένη μικρὰ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, ἐπὶ τοῦ ἀργυρηλάτου καὶ ἐπιχρύσου τῆς ὁποίας πλαισίου φέρονται τὰ ἐξῆς:

Μήτηρ θεοῦ ἡ γαλακτωτροφοῦσα

Ἡ Κυρία Τριωδιανί.

Ἡ παροῦσα νκὼν τῆς ἀπαρθένου Μαρίας ἐχρυσώθη διὰ προστασίας τοῦ Ἀντωνίου Μπηρήκου † 1821 νουνίου 20.

103.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μεσαρίας ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυριδωνος:

Θ Τ Ω Ο Μ Α Σ Θ Α Υ Μ Α Θ Ρ Γ Θ Σ Μ Υ Ρ Δ Ψ Η Ν Ο Σ
 Α Μ Κ Α Ι Ν Ι Σ Θ Η Δ Α Π Α Η Σ Ε Κ Α Ι Κ Ο Π Ο Υ
 Δ Ι Ο Η Υ Σ Ι Χ Α Ν Δ Ρ Χ Μ Η Ρ Ο Π Ο Λ Ι Τ Χ
 Τ Ο Ε Ν Ο Σ Α Υ Τ Χ Ν Ι Κ Ο Λ Α Θ Κ Α Ρ Κ Α Κ Η
 Ο Ν Κ Α Ι Φ Υ Λ Α Ξ . . Α Ψ Ω Τ Ο Ν Γ Α Σ Η Σ Β Λ Α Β Η Σ
 Σ Η Ρ Δ Ο Ν Θ Α Υ Μ Α Θ Ρ Ε Δ Ι Α Π Α Ν Τ Ο Σ Θ Β Ι Χ
 Σ Υ Ν Ε Π Ι Σ Τ Α Θ Ο Ν Τ Ο Σ Ε Ε Ο Ρ Γ Ι Θ Κ Α Μ Π Α Ν Α Κ Η
 Ε Ι Σ Μ Η Μ Ο Σ Υ Ν Ο Η Α Υ Ξ Η Ν Κ Α Ι Ξ Η Γ Ο Η Ξ Η Ν
 Α Ω Ι Ε : Σ Π Β Θ Κ : 1815

Οὗτος ὁ ναὸς θαυματουργῶ Σπυρίδωνος
ἀνακαινίσθη δαπάνης τε καὶ κόπου
Διονυσίου Ἐνδρου Μητροπολίτου
τὸ γένος αὐτοῦ Νικολάου Καρκάκη
ὄν καὶ φύλαξ(αι) ἄτρωτον πάσης βλάβης
Σπυρίδον θαυματουργὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου
συνεπιστατοῦντος τε Γεωργίου Καμπανάκη
εἰς μνημόσυνον αὐτῶν καὶ τῶν γονέων
αὐαῖ. Σεπτεμβρίου κ'. : 1815.

104.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἐν Μεσσαρίᾳ τῆς Ἐνδρου οἰκίας τοῦ κ. Δημητρίου
Λορ. Καίρη, κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ἴδε ἡ ἐπιγραφή :

Εἴληφα θέμεθλον
Λουρέντζου παρὰ Καίρη
οὗ τεθηκότος παρ' υἱοῦ
τουτουτὶ Μιχαὴλ δήπιου
πέρας κληρωσάμην νῦν γε
ὄγδοάτη δὴ καὶ τεσσαρα-
κοστῇ ξὺν ἑξακοσιοστῇ
οὐλυμπιάδι. Ὡ ξεῖνε ἴθι
οὐν εἰ ὦν τυγχάνεις φίλος.

1818

τῇ Νοεμβρίου) 4.

105.

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ λαυρεντίου ἱερομονάχου κόκκινου, ὄν δια-
φυλάξαι ἄτρωτον πάσης βλάβης ὁ δεσπότης Χριστὸς διὰ παντὸς τοῦ
βίου. 1820.

Εὑρηται ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου
Νικολάου εἰς Κυπρίνια. Εἶνε δ' ἡ εἰκὼν ἔργον δεξιῶ τεχνίτου. Ὅμοία εἰκὼν
σώζεται καὶ εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου τοῦ ἰδίου χωρίου¹.

106.

Ἐπὶ τῆς ἐν τῇ πόλει Ἐνδρου μεγάλης μαρμαρίνης τουρκικῆς τεχνοτρο-
πίας κρήνης ἴδε ἡ ἐπιγραφή :

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1818
Κρήνη τετράμορφος νάματ' ἐκχέω

¹ Ἀντεγραφή ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου σχολάρχου κ. Ν. Π. Λουκίσα.

πόσιμα ἠδύτατα ψυχὰς εὐφραίνω.
 Σπεύσατε πάντες καὶ ψυχρὸν πίετε ὕδωρ
 ἴδετε καὶ μάθετε τίς ἐστὶν ὁ κτήτωρ
 ἀνὴρ τις Δημήτριος πίκλην Καμπάνης
 ἀνήγειρέ με δι' ἰδίας δαπάνης
 οὐτινος γεννήτορα τοῦνομα Πέτρον
 μνημονεύσατε μετὰ θανόντων τέκνων
 ὑπὲρ δ' αὐτοῦ κτήτορος καὶ κηδεμόνος
 εὐξασθε μακροῦ αἰῶνος.

107.

Θεοσκέπαστη.

Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας Εὐαγγελίου, ἀργυροῦ τετορευμένου, ἀναγινώσκονται ἐγγεγλυμμένα διὰ κεφαλαιωδῶν γραμμάτων :

Ἀφνερόθη εἰς τὴν ἱερὰν
 ἐκκλησίαν τῆς Θεοσκέπαστης
 διὰ ἐξόδων Χατζῆ Μιχαήλ
 Κόκυνον [καὶ] Δημητρίου Χαδοῦ
 λει.

ἮΟπισθεν ἡ χρονολογία : 1820.

108.

Ἐν τῷ μαρμαροστρώτῳ προαυλῷ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοσκέπαστης εὑρηγται ἱκανοὶ τάφοι ἐπὶ ἑνὸς τῶν ὁποίων ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή :

οὗτος ὁ τάφος υπᾶρχοι
 Ἀντονίου Ταγιάση
 1820

109.

Ἐπὶ εἰκόνας δ' εὐμεγέθους τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, φερούσης πλουσίαν ἀργυρᾶν ἐπένδυσιν :

† Διὰ ἐπιμελείας καὶ συνδρομῆς τοῦ Ἰωάν-
 νου Νικολάου Γουλιαντρί καὶ βοηθείας τῶν
 Χριστιανῶν: χίρ: Ἀντωνίου Παρήσι: 1820

110.

Ἐν τῷ ἐν Ἀποικίαις ἐκκλησιεδρίῳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὕπερ ἡτό ποτε εὐκτήριος οἶκος τοῦ πύργου Μιχαήλ Καίση (Μπαμπαούνα), ἐπὶ

κεντητῆς εἰκόνας τοῦ ὁμωνύμου Ἁγίου ἀναγινώσκονται ῥαφιδευταὶ ἐπιγραφαι αἱ ἑξῆς:

*Μνήσθητι ὁ Θεὸς τῶν δούλων
σου Μηχαῆλ, συμβίας τέκνων
γοναῖων καὶ ἀδελφῶν. Αὐκ' (=1820).*

*Μνήσθητι ὁ Θεὸς τῶν δούλων σου
Γάσπαρη, συμβίας τέκνων, γοναί
ων καὶ ἀδελφῶν ἐν ἔτη 1820*

111.

Ἐπὶ ἀργυροῦ ποτηρίου τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου:

*Ἀφιερωθὲν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου
κατὰ τὴν Μεσαρίαν τῆς Ἄνδρου παρὰ τοῦ Πανο
σιωτῆτος κῆρ Ἀθραμίον Ἰω. Κοτάκη. 1821*

112.

*Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἢ Τράπεζα καὶ τὸ Δοξάτιον ἐπιτο
οπευόντων καὶ ἐπιστατούντων προηγουμένων
Κυρίου Ἀνθίμου Αἰνήτιου, Κυρίου Γρηγορίου Κρασῶ καὶ
Κυρίου Ἀγαπίου Ρούπου καὶ πρωτομαϊστῶρων
Γεωργίου Πανταζῆ, Ἀντωνίου . . . 1831 Σεπτ. 20.*

Ἡ ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς ἐντετοιχισμένης ἐν τῇ μονῇ Ἁγίας, ἔξωθεν τοῦ ξενῶνος αὐτῆς.

113.

Ὅπισθεν εἰκόνας παριστώσης τὸν Ἰησοῦν προσευχόμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἑλαιῶν, ἔργον χρωστήρος οὐκ ἀδεξίου, σφίζεται ἤδη ἡ ἐπιγραφή:

*Τῇ Ὁσιωτῆτι καὶ Σεβασμοιῳτῆτι Σχημνομονάχῃ Κυρίᾳ Κυρίᾳ
Σάντᾳ Βραγκοβάνκᾳ Δῶρον Ταύτην τὴν Ἁγίαν Εἰκόνα Προσφέρει ὁ
Ταπεινὸς καὶ Ἐλάχιστος Δοῦλος τῆς Λαμπρᾶς Αὐτῆς Βραγκοθανικῆς
Οἰκογενείας Μανουὴλ ὁ Σεργιάδης — 1844.*

Τὰ κεφαλαιώδη γράμματα ἐρυθρά. Κάτωθεν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης διὰ κοινοῦ μέλανος καὶ διὰ γραφίδος μόλις διακρίνεται, ἔξαλλημιμένον ἐν τοῖς πλείστοις, σημεῖωμα τὸ ἑξῆς:

*Αὕτη ἡ ἁγία εἰκὼν ἐχαρίσθη σήμερον παρ' ἐμοῦ τῷ ἁγίῳ ἀρχι-
μανδρίτῃ Κυρίῳ Χρυσάνθῳ (Πενέτῃ) . . . . .
. . . . . 1844 . . . . .*

Ἡ τελευταία έπιγραφή δι' όμαλοῦ χαρακτήρος κοινῆς γραφῆς άνευ τινός άμαρτάδος. Ἄνηκε δέ ποτε ἡ εἰκὼν αὐτῆ εἰς Ἰωάννην Μαρθῆν τὸν ἐξ Ἄποικίων, διαμεῖναντα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν Μολδοβλαχία εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐκ Κορθίου αρχιμανδρίτου Χρυσάνθου τοῦ Πενέτη, ὅστις ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διατελέσας ἔξαρχος τοῦ Παναγίου Ἱάφου ἐν Βλαχία συνεκόμισε μέγαν πλοῦτον καὶ διεδραμάτισεν ἐν τοῖς άριστοκρατικοῖς κύκλοις τοῦ Βουκουρεστίου σημαντικὸν πρόσωπον, χωρὶς άτυχῶς οὐδὲν νὰ εἰσφέρει ὑπὲρ τῶν άναγκῶν τῆς τε κοινῆς καὶ ἰδιαίτερας πατρίδος του¹.

Ἐκ τῶν μελῶν τῆς έπιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Μπρανκοβάνων άναφέρομεν τὸν Κωνσταντῖνον Μπρανκοβάνον (Branconeni), ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1654, έστραγγαλίσθη δέ μετὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν Κωνσταντῖνου, Στεφάνου, Ματθαίου, καὶ Ῥάδου ἐν τῷ Ἑπταπυργίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

114.

Ἐν παρακειμένῳ πρὸς τὸν ἐν τῇ πόλει τῆς Ἄνδρου δυτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου οἰκίματι ἡ ἐξῆς έπιγραφή:

Refectio Eccl. S. Andreae totiusque vicariati partim fundis suis venditis ex licentias congr. sollertiaque Ioannis B. Perþignan provincarii facta 1848.

Ἦτοι κατὰ μετάφρασιν ἐπὶ λέξει:

Ἐπισκευή τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ ολοκλήρου τοῦ τοποτηρητείου διὰ μερικῆς πωλήσεως κτημάτων αὐτοῦ, άδεία τοῦ Ἱεροῦ Συλλόγου καὶ έπιμελεία Ἰωάννου Β[απτιστοῦ] Περπινιάν, Ἀντεπιτρόπου, γενομένη τῷ 1848.

115.

Ἐπὶ τοῦ τορευτοῦ καὶ έπικεχρυσωμένου δρυφάκτου τῆς Θεοσκεπάστου.

Τόδε τὸ καταπέτασμα ἐχρυσώθη δι' ἐξόδων τοῦ Κ: Χρίστου Νικολαΐδου
Ἐπιτροπέυοντος τοῦ Ἀντωνίου
Δαγιάση 1855.

¹ Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Νεόφυτος Καμπάνης, έπίσκοπος Ἱεραπόλεως (†1848). ἐν περιοδ. «Θεολογία» τ. Γ', 1925 καὶ ἐν ἰδιαίτερω τεύχει.

116.

Ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ παλαιῷ νεκροταφείῳ Ἄνδρου τάφου τοῦ Περγόκη
Δ. Καμπάνη, ἡ ἐξῆς ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή:

*Πέτρον Καμπάνου ὅστις χθὼν καλύπτει
ὃς πατρὸς χρηστοῦ γεγὼς ἄλις βίου μετέσχε
καὶ ἑαυτὸν τῇ πατρίδι καὶ φίλοις
παρέσχευε δνήσιμον,
νόσῳ δὲ λυγρῇ ἄλοῦς
ἀφήκεν δμύνῳ καὶ τέκνοισι δάκρυα.*

117.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Καίρειου Σχολῆς εἴρηται κεχαραγμένη ἐπὶ
μαρμάρου κεφαλαιώδεσι γράμμασιν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

*Ἰδρῶνται μὲν ἡ Σχολὴ αὕτη ἐν ἔτει 1835
ἐπιμελεία τοῦ σοφοῦ Θεοφίλου Καίρου, γεν-
νηθέντος τῷ 1784, ἀποθανόντος τῷ 1853, πα-
ρακεχώρηται δὲ τῷ δήμῳ Ἀνδρῶν δυνάμει
τοῦ ΤΨΒ' νόμου τοῦ 1872, δημαρχοῦντος
Γεωργίου Πούμπουρα, ἱατροῦ, ὃς καὶ τὴν
πύλην τήνδε ἰδίαις ἐποιήσατο δαπάναις.*

118.

*Θεόφιλος Καίρης ὁ πολλὰς
ὄρφανῶν χάριν κῆπον
τόνδε ἐποιήσατο γυμνω-
θέντα δ' ὅμως σὺν πολλοῖς
μόχθοις καὶ δαπάναις
ἀγλαόκαρπον καὶ θυμῆρη
τοῖς προσιούσι κτήτωρ
Νικόλαος Α. Τσατσόμοιρος
σὺν θεῷ κατέστησε.
1875.*

Ἡ ἐπιγραφή, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Μιχαὴλ Ἀθανασιάδου, σφίξεται ἐν τῷ κάτωθεν τῆς Καίρειου Σχολῆς λεμονοκίπῳ, ἀνήκοντι τανῦν εἰς τὸ Γηροκομεῖον Ἄνδρου.

119.

Παρθεναγωγεῖον Μεσαρίας.

ᾠκοδόμηται ἐν ἔτει μωοζ' ἐκ
τῶν ἐσόδων τοῦ πρὸς τὰ σχολεῖα
Μεσαρίας κληροδοτήματος
τοῦ αὐοιδίμου Ἱεραπόλεως
συγχωρίου ἡμῶν Νεοφύτου Μιχ. Καμπάνη
μεγάλου τῆς Ἄνδρου εὐεργέτου.

120.

Ἐν τῷ παλαιῷ νεκροταφείῳ Ἄνδρου ἡ ἐξῆς ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή :

Κωφὸς Θεσσαλίας λιπόντες εἰς Κυδωνίας
γονεῖς ἔμοι Ἄθανάσιος καὶ Σταματοῦλα σὺν
θείῳ Νικολάῳ μετανέστησαν. Ἐκεῖθεν δέ,
σφαγὴν καὶ δουλείαν φεύγοντες, εἰς Ἄνδρον
ξενίαν εὔραντο μετ' Ἀγγελῆ Τσατσομοῖρου
ἐμοῦ πενθεροῦ τὴν ἐκ Λαμύρων Εἰρήνην
Φόρτσου νυμφευθέντος. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι
πάλοι δὴ προῶως τετελευτηκότες
ἐνθάδε κεῖνται, μήτηρ δὲ Σταματοῦλα
ἀμφὶ τὰ 85 ἔτη γενομένη, τὰ πλεῖστα ἐν χι-
ρεία καὶ ἀορασίᾳ, τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1877 τὸν βίον
μετήλλαξε. Τιμῆς δὲ χάρις τύμβον τόνδ'
ἐποίησάμην Μιχαὴλ Ἀθανασιάδης.

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ μαρμάρου διὰ κεφαλαιωδῶν
γραμμάτων.

121.

Ἐν τῇ ἐν Γαυρεῖῳ μονῇ τῆς Ἀγίας ἐπὶ μαρμαρίνης πλακόσ :

Ἡ Μονὴ Ζωοδόχος Πηγὴ ἢ Ἀγία ἀνεκαινίσθη συνδρομῇ καὶ
δαπάνῃ Μακαρίου μοναχοῦ τοῦ κατὰ κόσμον Δελλαγραμμάτικα Δομέ-
νεγου καὶ τοῦ λογιωτάτου Στρατηγοπούλου μετονομασθέντος Στρατο-
νίκου μοναχοῦ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ 15' αἰῶνος. Ἀνεγράφη ἐπὶ
ἡγουμένου Νικοδήμου Βολίκα 1879.

122.

Ἐνταῦθα ἀναπαύεται μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἰκατερίνης ὁ
Μιχαὴλ Δ. Καίρης, γεννηθεὶς τῇ 3 μαΐου 1790, ὑπηρετήσας τὴν

πατρίδα ὡς Κοιζάμπασης, ἐνεργὸν μέλος τῆς ἐθνεγεροσίας, Δικαστῆς τοῦ ἀνωτάτου ἀνεκκλήτου Δικαστηρίου, Μέλος τοῦ Πανελληνίου, Δήμαρχος, Βουλευτῆς καὶ Γερουσιαστής. Ἀποθανὼν τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1880.

Ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ἐν Μεσαρίᾳ ναοῦ τοῦ Ταξιάρχου.

123.

Ἐπὶ τοῦ βάνθρου τῆς ἐν τῇ κεντρικῇ πλατεῖᾳ Ἄνδρου ἀναστηλωθείσης προτομῆς τοῦ Θεοφίλου Καίρη, ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως τοῦ βάνθρου :

Χαῖρε τῆς εὐάνδρου Ἄνδρου αἰγλήεν τέκνον

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας :

*Θεόφιλος Καίρης ὁ τοῦ Γένους
διδάσκαλος, ὁ ὑπὲρ πατρίδος πολ-
λὰ μογήσας, ὁ τῶν ὄρφανῶν
πατὴρ καὶ προστάτης. Ἐγεν-
νήθη ἐν Ἄνδρῳ τῇ 9
᾽Οκτωβρίου 1784,
ἀπέθανεν ἐν Σύ-
ρῳ τῇ 12 Ἰα-
νουαρίου
1853.*

124.

Ἐπὶ λαμπρᾶς προτομῆς τοῦ Θεοφίλου Καίρη, ἔργου τοῦ Ἄνδρίου καλλιτέχνου Σ. Ν. Παρλιάρου :

*Μνημοσύνη σοφίης τ' ἀρετῆς ἂν Ἀχαΐδα ζώει
Θεοφίλου Καίρου ἄφθιτος Ἄνδροιο ἕξ.*

Ἐν Ἄνδρῳ, Μαρτίου φθίνοντος 1927.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΣΧΑΛΗΣ